

I. EGYETEMTÖRTÉNET

Béres Zsuzsa

BÉRES ZSUZSA

A 85 ÉVES EGYETEM TÉRI PARK

Gyertyánsövény, tiszafák, bronzszobrok, kétlépcsős medence, szökőkút, több mint 33 ezer négyzetméteres francia mintájú park – már 85 éve alkot elválaszthatatlan egységet a Debreceni Egyetem Főépületével a város legimpozánsabb tere.

1. kép A Debreceni Egyetem Főépülete és a város egyik legimpozánsabb tere ¹

---

¹ BÓDI SÁNDOR – DERENCSENYI ISTVÁN 2018. V. 30.

1. A tér kialakítása

A Főépület 1932-es felavatásával a munkálatok nem értek véget, a szomszédos területeken sportpálya, professzori villák (8 villa Györgyi Dénes tervei szerint) épültek, és az épület előtti park rendezése is megkezdődött. A Főépület előtt alakították ki Debrecen legnagyobb – 231 méter hosszú és 144 méter széles – terét, amelyet Klebelsberg Kunó kultuszminiszter elképzelése és megbízása alapján Kertész K. Róbert államtitkár tervezett, középpontjában a 65x20 méteres vízmedencével. Az új tér természetesen igazodott az 1923-ban Debrecen város megbízásából Borsos József főépítész és Pohl Ferenc főkertész elképzelése szerint készült Nagyerdő-rendezési tervhez is.²

2. kép Az épülő medence 1931-ben³

² PAPP JÓZSEF 2002.

³ DEA. 582. 1931. X. 1.

4. kép Az egyetem főépülete és az előtte elterülő tér rendezése, feltehetően valamikor 1931-ben. ⁴

„Kívánatos, hogy az épület környékének parkírozása még ez évben mielőbb megkezdessék... a parkba az épület előtt Méliusz Péter, Huszár Gál, Szenczi Molnár Albert és Komáromi Csipkés György szobrai állíttassanak fel.” – olvasható Csánki Benjámintól leköszönő rektor beszámolójában az egyetem 1929-30-as évkönyvében. ⁵ A magyar reformációban kimagasló szerepet játszó személyeket megformáló szobrok elkészítésére pályázatot írtak ki, amelyek elbírálását 1931 júliusában Budapesten, az Iparművészeti Múzeumban tartották. ⁶

„Nevezetes előhaladást tett az év folyamán a központi épület környékének rendezése. Debrecen város ez alkalommal ismét tapasztalt áldozatkészsége lehetővé tette a kormánytól e célra adott összeg felhasználásával is a Tisza István tér csinosításának elkezdését... Ez a sok vonatkozásában páratlan szépségű, a százhusz holdas erdős-parkban összefüggő egységet al-

---

⁴ DEA. 712. Megjegyzés: Évszám nélkül

⁵ A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVÁN-TUDOMÁNYEGYETEM ÉVKÖNYVE ÉS ALMANACHJA 1929-30: 106-107.

⁶ FORISEK PÉTER – KEREPESZKI RÓBERT 2014: 32.

kotóan elhelyezett egyetem, magasba emelkedő központi épületével, előtte az ország legnagyobb városi terével, amelyet a Debrecen város történeti characterét adó reformáció vezéralakjainak szobrai díszítenek, s amelyet sugárút csatol a város szívéhez...” – fogalmazott az 1931-32-es tanévet megnyitó közgyűlés előtt tartott éwertékelő beszédében szentpéteri Kun Béla, lelépő rektor.⁷

Az egyetemi építkezések művezetőségének jelentése szerint egyébiránt 1931 első felében folyamatban volt a téren a medence kialakítása, az aszfaltozás és a kőjárda burkolatok készítése, és megkezdődtek a műkertészi munkálatok is.⁸

5. kép Az egyetem parkja még szobrok nélkül, valamikor 1931-1934. között⁹

---

⁷ A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVÁN-TUDOMÁNYEGYETEM ÉVKÖNYVE ÉS ALMANACHJA 1930-31: 112.

⁸ A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVÁN-TUDOMÁNYEGYETEM ÉVKÖNYVE ÉS ALMANACHJA 1931-32: 318-319.

⁹ DEA. 662. Megjegyzés: Évszám nélkül

2. Szobrok a parkban...

A tér díszítésére szolgáló szobrokra Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszter pályázatot hirdetett, így Méliusz Juhász Pétert Füredi Richárd, Huszár Gált Ohman Béla, Szenczi Molnár Albertet Pásztor János, Komáromi Csipkés Györgyöt pedig Kisfaludi Stróbl Zsigmond (aki a ma már a Főépület előtt álló Tisza István szobor alkotója is) formázhatta meg. A park kivitelezési munkálatait a város finanszírozta, cserébe a kultuszminiszter Debrecennek ajándékozta a szobrokat.

A Főépület előtt lévő Tisza István téren – ma Egyetem tér –, 1934. május 17-én leplezték le az első, Méliusz Juhász Péter (1536-1571.) emlékére felállított szobrot. Az alkotás a magyar református egyház szervezőjét, a hitvitázót ábrázolja, amint könyvvel a kezében szenvedélyesen szónokol. Az avatóünnepséget a kollégiumi kántus éneke nyitotta, majd Varga Zsigmond, az egyetem rektora mondott köszöntőt. „*E gyönyörű térről sugárút nyílt meg a vá-*

6. kép Varga Zsigmond rektor beszéde Méliusz Juhász Péter szobrának avatóünnepségén 1934. V. 14-én ¹⁰

---

¹⁰ DEA. 744. 1934. V. 14.

ros szívébe. Ez az út összeköti a Nagytemplomot és a Kollégiumot a Tisza István-egyetemmel, a múltat a jelennel... Abban a biztos hitben tehát, hogy Méliusz nagy lelke a múltból akadálytalanul átkapcsolódhatik a jelenbe, szobra örök jelképkül fog szolgálni...”¹¹

„...Méliusz igazi szobra mi vagyunk: Debrecen, a maga iskolájával, a naga magyar eszményével, a maga örök lelkével. Az ércszobor csak jelkép, mi vagyunk a valóság... Lehet, hogy Méliusz nélkül is megmaradt volna ezen a helyen egy magyar város, amelyet Debrecennek hívnak, de az a város nem volna a Kollégium városa és nem volna az Egyetem városa.” – mondta emlékbeszédében Révész Imre, a református hittudományi kar tanára és prodékánja.¹²

7. kép A szobor avatóünnepségének közönsége 1934. V. 14-én¹³

¹¹ A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVÁN-TUDOMÁNYEGYETEM ÉVKÖNYVE ÉS ALMANACHJA 1933-34: 46-47.

¹² A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVÁN-TUDOMÁNYEGYETEM ÉVKÖNYVE ÉS ALMANACHJA 1933-34: 47-49.

¹³ DEA. 745. 1934. V. 14.

„A négy szobor közül az első... íme készen áll, ezt a vallás-és közoktatásügyi miniszter... nevében ezennel átadom Debrecen szabad királyi város közönségének. Kérem a polgármestert, hogy vegye a szobrot a város birtokába, őrzésébe, oltalmába.” – mondta Szily Kálmán államtitkár. ¹⁴

**8. kép Dr. Szily Kálmán államtitkár beszéde Méliusz Juhász Péter szobrának avatóünnepségén
1934. V. 14-én ¹⁵**

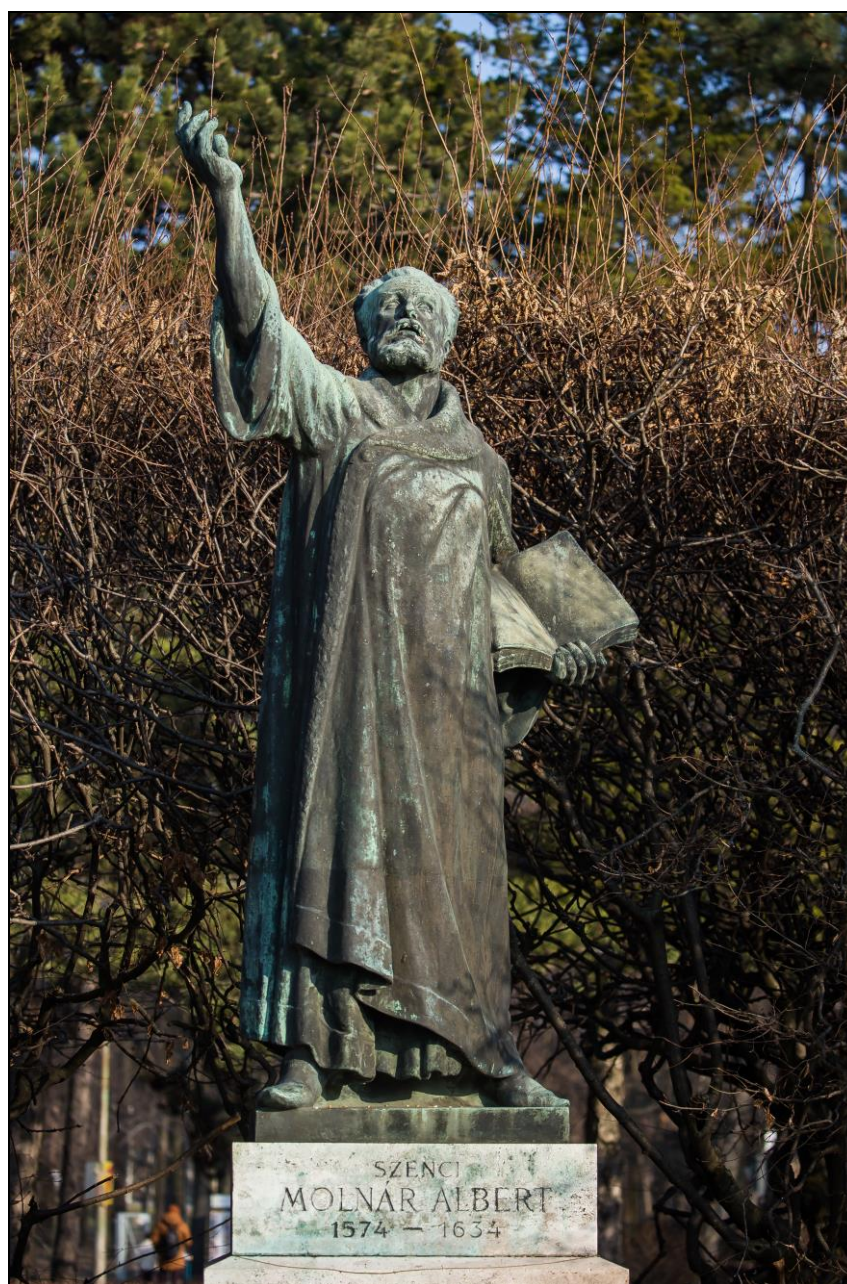
„Köszönetet mondok a város nevében a magyar államnak... s kegyelettel adózom gróf Klebelsberg Kunó emléke előtt, aki a magyar reformátorok szobrai megalkotásának tervét felvetette és a megvalósítás útján elindította.” – fogalmazott Vásáry István, Debrecen polgármestere. ¹⁶

¹⁴ A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVÁN-TUDOMÁNYEGYETEM ÉVKÖNYVE ÉS ALMANACHJA 1933-34: 51-52.

¹⁵ DEA. 744. 1934. V. 14.

¹⁶ A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVÁN-TUDOMÁNYEGYETEM ÉVKÖNYVE ÉS ALMANACHJA 1933-34: 52.

A további három műalkotás avatóünnepségét 1939. április 27-én tartották a Debreceni Református Kollégium 400 éves jubileumi ünnepségsorozatának keretében, amikor leleplezték Huszár Gál (1512-1575), a debreceni nyomda alapítója, Szenczi Molnár Albert (1574-1634) fordító, zsoltáriró, és Komáromi Csipkés György (1628-1678) bibliafordító szobrát, és ugyanezen a napon helyezték el az egyetemi templom alapkövét is.

9. kép Szenczi Molnár Albert szobra az egyetemi parkban ¹⁷

---

¹⁷ BÓDI SÁNDOR – DERENCSENYI ISTVÁN Megjegyzés: Évszám nélkül

„Isten kegyelméből elérkeztünk ahhoz a naphoz, melyen a négyszázéves református Kollégium és a Tisza István-Tudományegyetem kapcsolatait külsőleg is kifejezésre juttató létesítmények felavatása megtörténhetik... A magyarországi reformáció négy kiváló egyénisége közül Méliusz Péter püspök szobra már felavattatott, úgyhogy most a Komáromi Csipkés György ref. lelkész, debreceni teológiai tanár, Huszár Gál, a debreceni nyomda alapítója, ref. lelkész és Szenczi Molnár Albert debreceni ref. író, zoltárfordító szobrainak felavatása... fog megtörténni. Ilyen létesítmény a most még épülőfélben lévő egyetemi templom is, melynek alapkövét a szoboravató ünnepély befejezése után fogjuk letenni.” – mondta beszédében Bacsó Jenő rektor.¹⁸

10. kép Komáromi Csipkés György szobra az egyetemi parkban¹⁹

---

¹⁸ A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVÁN-TUDOMÁNYEGYETEM ÉVKÖNYVE ÉS ALMANACHJA 1938-39: 56.

¹⁹ BÓDI SÁNDOR – DERENCSENYI ISTVÁN Megjegyzés: Évszám nélkül

„Debrecen híven megőrizte azt a kincset, amit számára a reformáció jelent. Városunk éltető csirája a Kollégium és a Nagytemplom ma is. Innen meríti erejét és innen nőtt ki az egyetem, ennek a négyévszázados Kollégiumnak gyökérzetéből. Ezt az egyetemet eddig is ezer és ezer kötelék fűzte a város szívéhez, ez a négy szobor még erősebbé teszi a kapcsolatokat.” – fogalmazott ünnepi beszédében Kölcsey Sándor polgármester.²⁰

A hazai és debreceni egyház- és vallástörténet négy meghatározó alakjának állítanak emléket a szobrok, kapcsolódva az egyetem gyökereihez, és egyben őrizve a város hagyományait is. Bár a négy mű négy különböző szobrász alkotása, mégis egységes együtttest alkot.

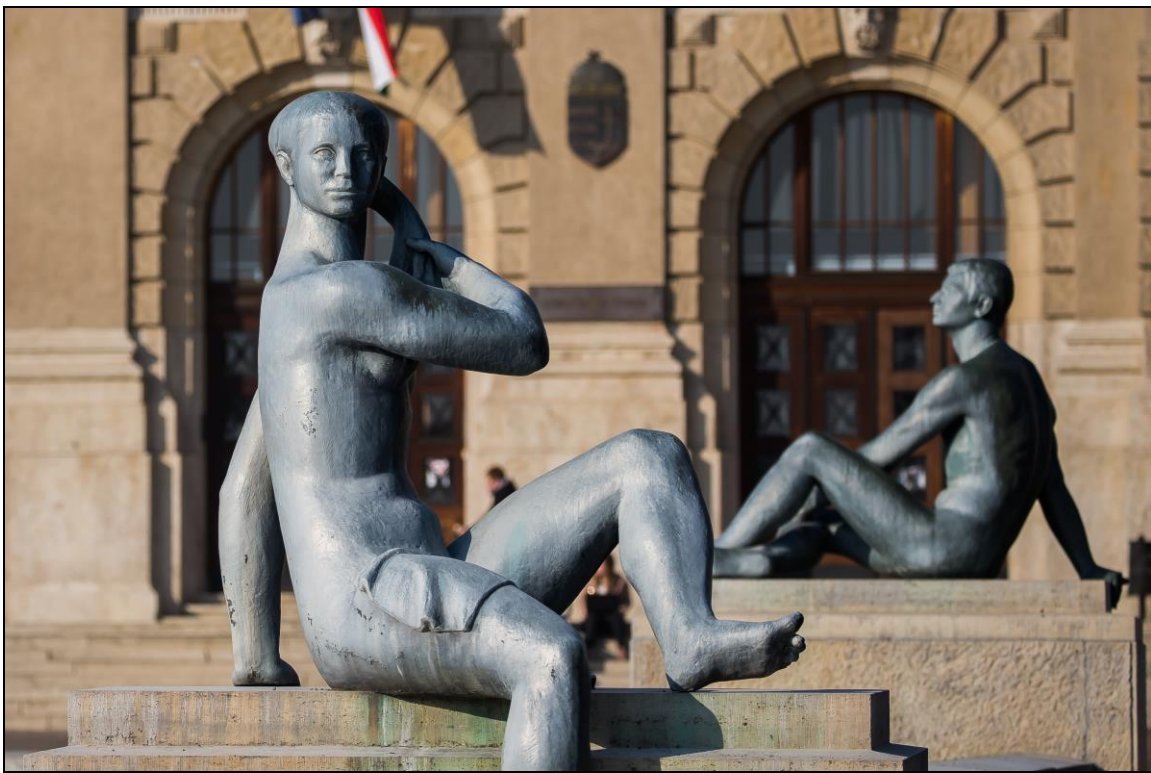

11. kép Huszár Gál szobra az egyetemi parkban²¹

²⁰ A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVÁN-TUDOMÁNYEGYETEM ÉVKÖNYVE ÉS ALMANACHJA 1938-39: 62-63.

²¹ BÓDI SÁNDOR – DERENCSÉNYI ISTVÁN Megjegyzés: Évszám nélkül

A szobrok azóta is Debrecen tulajdonában állnak, mint ahogyan a tér fenntartásáért is a város felel. A park végső formáját azonban csak később nyerte el: a II. világháborút követően szökőkút került a medencébe, amelynek díszítésére évtizedek elteltével a város hat újabb alkotást készíttetett. Az életnagyságúnál jóval nagyobb bronzszobrok napozó, vízzel játszó férfi és női aktokat ábrázolnak. Madarassy Walter: Ágat tartó nő, Várady Sándor: Vízbe nyúló fiú, Varga Imre: Pihenő nő, Ungváry Lajos: Napozó férfi, Radó Károly: Leányakt és Marton László: Ugró férfi című alkotásai 1965-től díszítik a teret.²²

12. kép Radó Károly Leányakt című 1964-es alkotása, a háttérben Ungvári Lajos Napozó férfi című 1965-ös művével²³

Időközben a medence mellett álló tujasor előregedett, így a Debreceni Egyetem – a Hallgatói Önkormányzat kezdeményezésére a területet fenntartó önkormányzat támogatásával – a régi tuják helyére 20 darab 3 méter magas, kúpformára nyírt tiszafát vásárolt, amelyek 2014 karácsonyára kerültek helyükre.

---

²² SZ. KÜRTI KATALIN 1977: 108.

²³ BÓDI SÁNDOR – DERENCSENYI ISTVÁN Megjegyzés: Évszám nélkül

A tér – bár ma sem tulajdona, de – része az egyetemi lét mindennapjainak, hiszen jó időben itt tanulnak, pihennek, beszélgetnek a hallgatók, akik a sikeres államvizsga után meg is mártóznak a szökőkút jéghideg vizében.

13. kép A Debreceni Egyetemfőépülete és parkja madártávlatból ²⁴

---

²⁴ BÓDI SÁNDOR – DERENCSENYI ISTVÁN 2015.

Forrásjegyzék

PAPP JÓZSEF

- 2002 *A Debreceni Egyetem és központi épülete. Telepítés- és építéstörténeti vázlat.* Gépírat. Magángyűjtemény. Debrecen. 1-3.

Irodalomjegyzék

A DEBRECZENI M. KIR. TISZA ISTVÁN-TUDOMÁNYEGYETEM ÉVKÖNYVE ÉS ALMANACHJA

- 1931 CSÁNKI BENJÁMIN: *Rectori beszámoló jelentés.* Egyetemi ünnepélyek és az azokon elhangzott beszédek I. rész. VI. fejezet. A Debreceni M. Kir. Tisza István-Tudományegyetem Évkönyve és Almanachja az 1929-30. tanévről. Kiadó: Debrecen Sz. Kir. Város és a Tiszántúli Református Egyházkerület Könyvnyomda-vállalata. Debrecen. 5-113.
- 1932 KUN BÉLA: *Rectori beszámoló jelentés.* Egyetemi ünnepélyek és az azokon elhangzott beszédek I. rész V. fejezet. A Debreceni M. Kir. Tisza István-Tudományegyetem Évkönyve és Almanachja az 1930-31. tanévről. Kiadó: Debrecen Szabad Királyi város és a Tiszántúli Református Egyházkerület Könyvnyomda-vállalata Debrecen. 5-125.
- 1933 *Az egyetemi építkezések művezetőségének jelentése.* Függelék a rectori beszámoló jelentéshez II. rész VIII. fejezet. A Debreceni m. kir. Tisza István-Tudományegyetem Évkönyve és Almanachja az 1931-32. Kiadó: Debreceni M. Kir. Tisza IstvánTudományegyetemi Nyomda, Debrecen. 225-422.
- 1935 RÉVÉSZ IMRE: *Emlékbeszéd.* Méliusz Péter szobrának leleplezése. Egyetemi ünnepélyek és az azokon elhangzott beszédek. I. rész IV. fejezet. A Debreceni m. kir. Tisza István-Tudományegyetem Évkönyve és Almanachja az 1933-34. Kiadó: Debreceni M. Kir. Tisza IstvánTudományegyetemi Nyomda, Debrecen. 5-108.

- 1935 SZILY KÁLMÁN: *Allamtitkári beszéd*. Méliusz Péter szobrának leleplezése. Egyetemi ünnepélyek és az azokon elhangzott beszédek. I. rész IV. fejezet. A Debreceni m. kir. Tisza István-Tudományegyetem Évkönyve és Almanachja az 1933-34. Kiadó: Debreceni M. Kir. Tisza IstvánTudományegyetemi Nyomda, Debrecen. 5-108.
- VARGA ZSIGMOND: *Rectori megnyitó beszéd*. Méliusz Péter szobrának leleplezése. Egyetemi ünnepélyek és az azokon elhangzott beszédek. I. rész IV. fejezet. A Debreceni m. kir. Tisza István-Tudományegyetem Évkönyve és Almanachja az 1933-34. Kiadó: Debreceni M. Kir. Tisza IstvánTudományegyetemi Nyomda, Debrecen. 5-108.
- VÁSÁRY ISTVÁN: *Polgármesteri beszéd*. Méliusz Péter szobrának leleplezése. Egyetemi ünnepélyek és az azokon elhangzott beszédek. I. rész IV. fejezet. A Debreceni m. kir. Tisza István-Tudományegyetem Évkönyve és Almanachja az 1933-34. Kiadó: Debreceni M. Kir. Tisza IstvánTudományegyetemi Nyomda, Debrecen. 5-108.
- 1940 BACSÓ JENŐ: *Rector Magnificus beszéd*. Szoboravató és templomalapkö elhelyezési ünnepség. Egyetemi ünnepélyek I. rész IV. fejezet. A Debreceni m. kir. Tisza István-Tudományegyetem Évkönyve és Almanachja az 1938-39. Kiadó: Debreceni M. Kir. Tisza IstvánTudományegyetemi Nyomda, Debrecen. 5-118.
- KÖLCSEY SÁNDOR: *Polgármesteri beszéd*. Szoboravató és templomalapkö elhelyezési ünnepség. Egyetemi ünnepélyek I. rész IV. fejezet. A Debreceni m. kir. Tisza István-Tudományegyetem Évkönyve és Almanachja az 1938-39. Kiadó: Debreceni M. Kir. Tisza IstvánTudományegyetemi Nyomda, Debrecen. 5-118.

FORISEK PÉTER – KEREPESZKI RÓBERT

- 2014 *A tudás temploma – A Debreceni Egyetem Főépülete*. Kiadó: Debreceni Egyetem. Debrecen. 1-70.

SZ. KÜRTI KATALIN

1977 *Köztéri szobrok és épületdíszítő alkotások Debrecenben és Hajdú-Biharban.* Kiadó: Hajdú-Bihar Megyei Tanács. Debrecen. 1-219.

Képjegyzék

A DEBRECENI EGYETEM FŐÉPÜLETE ÉS A VÁROS EGYIK LEGIMPOZÁNSABB TERE

2018 BÓDI SÁNDOR – DERENCSÉNYI ISTVÁN. Debreceni Egyetem

A DEBRECENI EGYETEMFŐÉPÜLETE ÉS PARKJA MADÁRTÁVLATBÓL

2015 BÓDI SÁNDOR – DERENCSÉNYI ISTVÁN. Debreceni Egyetem

A MÉLIUSZ JUHÁSZ PÉTER SZOBOR AVATÓÜNNEPSÉGÉNEK KÖZÖNSÉGE

1934 A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár archívumának fotótárából. Leltári szám: DEA. 745.

AZ EGYETEM FŐÉPÜLETE ÉS AZ ELŐTTE ELTERÜLŐ TÉR RENDEZÉSE

(é. n.) A fotó feltehetően valamikor 1931-ben készülhetett. A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár archívumának fotótárából. Leltári szám: DEA. 712.

AZ EGYETEM PARKJA MÉG SZOBROK NÉLKÜL

(é. n.) A fotó feltehetően valamikor 1931-1934. között készült. A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár archívumának fotótárából. Leltári szám: DEA. 662.

AZ ÉPÜLŐ MEDENCE

1931 A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár archívumának fotótárából. Leltári szám: DEA. 582.

DR. SZILY KÁLMÁN BESZÉDE MÉLIUSZ JUHÁSZ PÉTER SZOBRÁNAK AVATÓÜNEPSÉGÉN

1934 A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár archívumának
fotótárából. Leltári szám: DEA. 744.

HUSZÁR GÁL SZOBRA AZ EGYETEMI PARKBAN

(é. n.) BÓDI SÁNDOR – DERENCSENYI ISTVÁN. Debreceni Egyetem

KOMÁROMI CSIPKÉS GYÖRGY SZOBRA AZ EGYETEMI PARKBAN

(é. n.) BÓDI SÁNDOR – DERENCSENYI ISTVÁN. Debreceni Egyetem

RADÓ KÁROLY LEÁNYAKT CÍMŰ 1964-ES ALKOTÁSA, A HÁTTÉRBE UNGVÁRI LAJOS NAPOZÓ
FÉRFI CÍMŰ 1965-ÖS MŰVÉVEL

(é. n.) BÓDI SÁNDOR – DERENCSENYI ISTVÁN. Debreceni Egyetem

SZENCZI MOLNÁR ALBERT SZOBRA AZ EGYETEMI PARKBAN

(é. n.) BÓDI SÁNDOR – DERENCSENYI ISTVÁN. Debreceni Egyetem

VARGA ZSIGMOND REKTOR BESZÉDE MÉLIUSZ JUHÁSZ PÉTER SZOBRÁNAK AVATÓÜNEPSÉGÉN

1934 A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár archívumának
fotótárából. Leltári szám: DEA. 744.